

Teorija

Gledališka režija na prepihu

| Urban Tarman

Zbirka Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega je bogatejša za študijo francoskega teatrologa Patricea Pavis o sodobni gledališki režiji, ki jo avtor obravnava v razmerju do besedila, odra in igralca.

Patrice Pavis se je slovenskemu prostoru predstavil že z enciklopedičnim delom *Gledališki slovar* (1997), ki je pošlo že kmalu po izidu. **MGI** tokrat prinaša prevod razširjene in predelane izdaje Pavisove študije *Sodobna režija* iz leta 2007, v kateri ta zaokroža svoje dolgoletno ukvarjanje z uprizoritveno prakso ter še posebej z režijo, ki ga obseda že od druge polovice 70. let. »Pavis je zanimiv, ker je sodobni teoretik, ki ima z gledališčem zelo praktičen odnos. Mednarodna gledališka javnost ga pozna kot nenavadno pojavo, ki festivale ne le redno obiskuje, temveč na njih gradi svoj dokumentaristični aparat in zbira gradivo za knjige, kot je ta,« je na včerajšnji predstavitvi povedal prevajalec **Jan Jona Javoršek**.

Teorija v realnem času

Avtor po besedah urednice **Petre Pogorevc** ne ponuja enoznačnega odgovora na to, kaj naj bi sodobna režija bila – časovno jo sicer umesti nekje od konca 60. let prejšnjega stoletja naprej, ko je prišlo do vdora performativnega v gledališče –, ampak to vprašanje preučuje z metodičnim dvomom, včasih pa tudi z zajedljivo kritičnostjo in

terminološkimi domislicami. Tako direktor gledališča, ki med drugim deluje še kot igralec v kakšni od predstav na repertoarju, v njegovem besednjaku postane »direktor«.

Skozi knjigo Pavis vztrajno prevprašuje razmerje med performansom in režijo. »Zase pravi, da je obseden z razmerjem med besedilom in uprizoritvijo,« je pojasnil teatrolog in pisec spremne besede **Blaž Lukan**. Zato izgrajuje širok konceptualni aparat in poskrbi za definiranje pojmov, vendar ti služijo kot osnova za igrive, avtorefleksivne in samokritične analize gledaliških dogodkov, in to ne le tistih v Franciji. »Navsezadnje je Pavis duhovit in empatičen pisec, tudi sam je dramski avtor, ki misli na svojega bralca in mu pomaga skozi besedilo s pogostimi slogovnimi 'ekscenzi', retoričnimi vprašanji, vzkliki in 'sentimentalnimi' izjavami.« Javoršek je dodal: »Pavis je avtor v realnem času. Ko sem se kot prevajalec obrnil nanj s prošnjami po pojasnilih, me je zasul s popravki in posodobitvami.«

Besedilo proti režiji

»Pavis poskuša pokazati, kako se naše trenutno razumevanje ob aktualnih

odrskih praksah že lomi in spreminja. To delo je zelo dinamično: ni suha teorija, ki bo v kratkem postala zgodovinski zapis. Zanimiva je prav zato, ker je dokument današnjega časa, vpet v teoretski aparat in podprt z vodili za neposredno prihodnost,« je dejal Javoršek.

Študija obravnava in prepoznava izvore sodobnega gledališča v zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja z naturalističnim gledališčem Antoina Artauda in njegovo simbolistično različico Paula Forta. Kritično se opredeli tudi do postdramskega gledališča in performansa; slednji naj bi si tako nenehno zadajal probleme in težave, da bi zanje potem ponudil ustvarjalne rešitve. Slovenske gledališke produkcije Pavis ne omenja, vendar bi po Lukanovih besedah težko potrdili, da smo priče prevladi režijskega gledališča na način, kot smo zadnji dve tisočletji živeli v obdobju hegemonije dramskega besedila. ✕

Kam gre dialog?

»In kam gre dialog? Nenehno se preoblikuje, pa smo že mislili, da izumira. Sledi razvoju medčloveških odnosov: po eni strani so ti odnosi postali preprostejši, po drugi strani pa so dobili pečat avtizma. Sploh še želimo živeti skupaj, govoriti drug z drugim, 'izmenjavati'?« se sprašuje Patrice Pavis.